

DAR KAPILARDAN GEÇMEK: GÜNLÜKLER, HATIRALAR (1983-2010)

Mustafa Kirenci

I

■ *Monna Rosa*'nın Yayımlanışı (1998)

Monna Rosa şiiri ilk olarak *Hisar* (Haziran 1952), ardından *Mülkiye* (Ocak-Şubat-Mart 1953) ve *Büyük Doğu* (1956)¹ dergilerinde yayımlanışından 46 yıl sonra yani 1998'de Diriliş Yayınlarının 52. kitabı olarak Diriliş külliyyatına dâhil oldu. 4 bölümden oluşan bu şiir birkaç neslin duygu dünyasını besledi, en çok ezbere bilinen şiirlerden oldu, bazı mısraları da dilden dile dolaştı. Çeşit çeşit tasarımlarla üretilen fotokopi nüshaları da elden ele dolaştı. Şiirin geçirdiği böylesi bir serüvenin dünya tarihinde bir örneği var mıdır bilinmez. Şiirin gücünün ve saf samimiyetinin bir yansıması olarak şiir sanatıyla ilgisi hangi derecede olursa olsun her okuru daha ilk mısralarından itibaren kendi atmosferine çeken âdeta yazılanların “kendisinin imişçesine” sahiplenildiği ve sanatın büyüğü dünyasını mısra mısra cömertçe sunan böyle bir eser karşısında herkes bir bakıma kendi hikâyesine bakmayı da öğrendi. “Aşk nedir?” “Nasıl ifadeye bürünür ve neler hissettirir?” ve en önemlisi “Aşk sanata nasıl dönüşür ya da sanat yoluyla aşk nasıl ifade edilir?” gibi çoğaltabileceğimiz soruların cevaplarını, hasılı bu soylu duyguyu çekingenliğiyle, her şeyi kendi içinde yaşayışıyla maruf bizim kuşağımız ve sonrakiler *Monna Rosa*'dan öğrendi. Şiirin vadettiği ve içine çektiği diğer söyleyişle okuru dâhil ettiği duyguları, özdeşleşimleri, hâlleri analiz etmek ancak başka bir yazının konusu olabilir. Her sanat eserinin onu algılayan kişilerde kendine özgü sürdürdüğü apayrı bir hayatı vardır. Her şeyden önce *Monna Rosa*'nın berrak dünyası onu okuyanların gönlündeki mutena

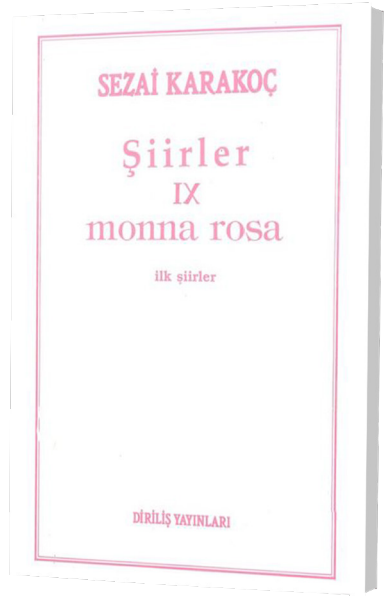
¹ Tam sırasıyla yayımlanışları şöyle: *Monna Rosa*, 1- Aşk ve Çileler, *Hisar* dergisi, (Haziran 1952, Sayı: 26); *Monna Rosa* 2- Ölüm ve Çerçeveler, *Mülkiye* dergisi (Ocak 1953, Sayı: 11); *Monna Rosa* 3- Pişmanlık ve Çileler, *Mülkiye* dergisi (Şubat 1953, Sayı: 12); Ve *Monna Rosa*, *Mülkiye* dergisi (Mart 1953, Sayı: 13); *Mona Rosa* I. Bölüm, *Büyük Doğu* (27 Nisan 1956, Sayı: 29).

yerini daima korudu. Okurun bir eseri içsel-
leştirebilmesi, kendi dünyasına ulaştırarak
kapılara oradan girmeye çalışması hem ese-
rin hem de okurun bir başarısıdır. Ama be-
nim için şiirin anlam dünyasından daha çok
dikkatimi çeken, önemsedğim şey nasıl doğ-
duğu ve nasıl böyle bir hüviyete kavuştuğu-
dur. Onu böyle yapan şey nedir?

Bundan sonra burada dile getirmek istediğim
şiirin yayımlanma süreci.

Şiirin kitaplaşp, Diriliş külliyyatına katıldı-
ğı 1998 yılına kadar Sezai Karakoç bu şiiri
bilinenin tam aksine ne reddetmiş ne de bu
şiiden uzak durmuştu. Daima yayımlama
fikrini taşıyordu. Onun ihtimam gösterdiği
şeylerden biri bu şiirin diğer eserlerini per-
deleyerek onlara ulaşmanın önünü keseceği
ya da başka bir söyleyişle 19 yaşında kaleme
alınmış bu şiir dizisinden sonra şairinin bü-
tün bir ömrüyle ortaya koyduğu asıl aşkını
gölgelemesi/ona perde olması endişesi olduğunu düşünüyorum. Bir diğeri de
şudur: Sezai Karakoç'u rahatsız eden şey, sırf şiir olarak değil de şiirin etrafın-
da biteviye devam eden birtakım dedikodulardan hareketle şiire yaklaşılmaması,
bu tutumla farkında olarak ya da olmayarak şiirin dünyasını zedelemeye ça-
lışmaları ve şiir hakkında üretilen dedikodularla şiirin kendilerine sunduğu
alanın daraltılması, bir kişiye indirgenmesi, has sanat eserinden alınması ge-
reken arılığa da bir türlü ulaşılabilirdi.

Öncelikle belirtmem gerekir ki Sezai Karakoç, bugün sıkça rastladığımız yazar
tipi gibi her yazdığını hemen yayımlama fikrinde ve itiyadında olan biri değil-
di. Dergilerde kaleme alıp da kitaplaştırmadığı yazıları bir araya getirilse en az
8-10 kitap olabilecekken yazılarını yayımlamaktan imtina etmiş, bazen bah-
sini açtığımda "Bir mantığını bulup ancak o şekilde yayımlayabiliriz." demiş-
ti. Onun bir sistematığı, yayın kurgusu, tasavvur ettiği bir külliyyat fikri vardı.
Kendisi hakkında da bir öngörü sahibiydi. Diriliş eserlerine baktığımızda her
yayının yayım sırasını ve içeriğini birlikte düşündüğümüzde bu kurgu daha
açık bir şekilde kendini ortaya koyar. Her biri tefekkür ve sanat örneği olan bü-
tün eserleri bir kurgunun adım adım, imkânlar el verdikçe gerçekleştirilmesi-
dir. Elbette yapmak isteyip yapamadıkları da olmuştur. Mesela 2000'li yıllarda
medeniyet tezini daha teorik cepheleriyle de işleyen, içinde Ziya Gökalp gibi
eleştirel örneklerin de olduğu bir eser ortaya koyma fikrindeydi, "Bizim mede-
niyet tezimiz kitaplarda parça parça hâlde, bunları bütünleştirecek bir metin
çıkarmamız lazım." diyordu. Bu yüzden Ziya Gökalp'ın bütün eserlerinin yeni
baskılarını bana aldırılmış yeniden okumaya başlamıştı.

Monna Rosa'nın ilk baskısının kapağı

90'lı yıllarının hemen başında Sezai Karakoç'un hayatında belirleyici iki faaliyet alanı vardı: 1988'den beri çıkan *Diriliş* dergisi ve 1990'da kurulan Diriliş Partisi. Dergi 1992'de yayımını sonlandırdıktan sonra Diriliş Partisi faaliyetleri, -teşkilatlanma çalışmaları, geziler, konferanslar, meydan konuşmaları- yoğun bir şekilde devam etti. Parti çalışmaları sebebiyle yaptığı haftalık sohbetler, konferanslar, meydan konuşmaları, il-ilçe ziyaretlerini kastederek "Konuşmaya alıştık, artık yazmaya geri dönmemiz gerekir." diyerek zaman zaman hayıflanıyordu. 1996'da Anayasa Mahkemesi iki seçim üst üste seçime girmediği gerekçesiyle partinin resmen kapatılması yönünde açtığı dava ile ilgili yazışmalar sürecinde yayın yapma düşüncesi de sık sık gündeme gelmeye başladı. 1997'de Diriliş Partisine kapatma kararı çıktıktan sonra Üstat için geriye bir tek faaliyet alanı kalmıştı: Yazmak ve yayımlamak.

8 Temmuz 1996 tarihli günlüğünden:

Her ay bir kitap çıkarmamız lazım, çok geciktik. Senede 10 kitaptan 10 senede 100 kitap yapar. "Rimbaud ve İslâm", "Dante ve İslâm"² diye küçük de olsa kitap çıkarmamız lazım. Bütün yayımladığımız kitapları şimdi düşünüyorum da bunları nasıl olup da daha önce yazmışız insan inanamıyor. Şimdi tekrar kitaba yönelmemiz lazım.

Ayrıca bu yıllar başlayıp akabinde âdeta hayatının bir parçası hâline gelen yüksek tansiyondan şikâyeti vardı. Uykusuzluktan dolayı dinlenemediğini ve bu yüzden çalışmaya kendini veremediğini hep söylerdi. Günlüğüme 20 Eylül 1996 tarihinde şu sözünü kaydetmişim: "**Uyku artık bizi dinlendirme özelliğini kaybetmiş, kâbus olmuş.**" Ve 64 yaşında iken 14 Nisan 1997 tarihli başka bir sözü: "**Yaşlandıkça insan hayatı düz ve dik bir duvara tırmanmaya benziyor.**"

Bu şartlar içindeyken 1998'de rahatsızlığı iyice kendisini hissettirmeye başlamış doğal yollardan çözüm arayışına girmişti. Bilhassa yazları aşırı nem dolayısıyla bir bardak soğuk suya limon sıkıyor, her gün iki bardak ikram ediyordum. Bu bir zorunluluk gibi değil severek her günkü rutinleri arasındaydı. 7 Nisan 1998 tarihli günlüğüme şu esprisini kaydetmişim: "**Bu buz gibi su ve keskin limon bizi diriltmezse ne diriltir.**"

1997 yılı Şubat'ında da "28 Şubat" diye tarihe geçen bir sürece de girilmişti. Bir şeyler yapmak istiyor hem sağlık problemleri hem de toplumsal ve siyasi ortamın ortaya çıkardığı karamsar tablo dolayısıyla sık sık "**Her şeye sıfırdan başlamak lazım.**" diyordu. Bir gün "**Her ay 4 formalık (64 sayfa) bir kitap çıkaralım, âdeta aylık dergi gibi.**" dedi. "**Her biri bir konuya hasredilmiş kitaplar.**" Çalışmaya başladı. Her gün geldiğinde çantasından çıkardığı teksir kâğıtlarına kaldığı yerden yazmaya devam ediyordu. İlk kitap o sıralarda hakkında bazı tartışmalar çıkmış olan "Mehdi" konusu idi. "**Bizim 'mehdi' konusundaki**

² "Rimbaud ve İslâm" telif bir yazısı olup önce *Haftalık Diriliş Dergisi*'nde (Sayı: 115-116, Eylül-Ekim 1990) yayımlanmıştı. "Dante ve İslâm" ise Louis Gillet'ten çevirdiği bir yazı olup o da önce *Haftalık Diriliş Dergisi*'nde (Sayı: 109-110; 111-112; 113-114; Ağustos-Eylül 1990) yayımlanmıştı. Her iki yazı da 1996'da çıkan *Edebiyat Yazıları-III: Eğik Ehramlar* kitabında yer almaktadır. Üstat bu iki yazıyı da genişletip söz ettiği şekilde küçük de olsa kitap hâline getirme düşüncesindeydi. Ama sürekli arayışlar neticesinde her iki yazı da aynı yıl içinde *Edebiyat Yazıları* serisinin III. kitabı içinde yer aldılar.

görüşümüz diğerlerinden farklı biz 'kurumsal'³ olarak bakıyoruz bu konuya.” demişti. Her gün bu konuyla ilgili yazıyordu. “Bittiğinde 4 forma (64 sayfa) kitap olur.” diyordu. Bir müddet böyle devam etti. Bir yandan da aşağıda aktaracağım şekilde elde bulunanları da (kitaplaşmamış yazı ve şiirleri) değerlendirip, toparlayarak tekrar bir yayın faaliyetine başlamak istiyordu. Böyle bir ortamda *Monna Rosa*’nın kitaplaşma süreci başladı.

Bundan sonra yazıma *Monna Rosa*’nın kitaplaşması ile ilgili hatıralarımdan, günlüklerimden bazı örneklerle devam edeceğim. İlki şöyle:

21 Temmuz 1995

Üsküdar Salacak'ta İnci çay bahçesindeyiz.

“Cemal Süreya ve Doğan Yel⁴ neyle uğraşıyorsun?” diye sordular. Ben de “Yeni bir janr arıyorum.” dedim. Bütün edebî türlerin birlikte yer aldığı ya da hepsinden bir hava taşıyan bir tür. Cemal Süreya teknik olarak böyle bir şey yazılamaz dedi. 1958'de Akçakoca ve Arapkir'de teftişyeken adını “Kırmızı Horoz” ya da “Doğulu Bir Werther” koymayı düşündüğüm, el yazısıyla 50 sayfa bir metin kaleme aldım. Benim Werther'im gibi âdeta. Werther etkisi yok ama o havada. Tür olarak şiir mi desem, mektup mu desem, roman mı desem hatıra mı desem ne desem olmuyor. Aslında aradığım janrı gerçekleştirmeye çalıştım... 37 yıl olmuş...

...

Bir de 1962'de Monna Rosa'nın yeni bir versiyonunu kitaplaştıracak hâle getirdim. Hazırlamışım bekliyor. Fransa'da olsa basılabilir, olay da olur. Türkiye'de okuyucunun kalitelenmesi lazım...

Üstat o akşam bunları söyledikten sonra **Kırmızı Horoz**'u yayımlama fikrini kimse yokken büroda zaman zaman dile getirdi. Bir gün de metni getirdi. “Çalışırım diye yanımda taşıyorum.” dedi. Ve dosyayı bana uzattı. Dosyanın ilk sayfasını kapak gibi tasarlamış ve bu ilk sayfanın ortasında üzerinden belki birkaç kez gidilmiş büyük harflerle “**KIRMIZI HOROZ**” yazıyordu. Her sayfası A4'ten büyük teksir kâğıdı sayfalarında kendi el yazısıyla ve sık bir şekilde kaleme alınmış ve sayfalar telli dosyayla zaptedilmişti. Çevirdiğim sayfaları okumaya pek cesaret edemedim, gözüme takılan olmuşsa da hatırlamıyorum. Sadece sayfalarını çevirdim ve geri uzattım. Üstat belli bir süre dosyayı yanında taşıdı. Partinin kapanma davası, yazışmalar falan derken gündeminden çıktı, bende sormadım.

³ Buradaki kullandığı “kurumsal” kelimesini bir fikrin etrafında oluşan hareket, oluşum olarak anlıyorum.

⁴ Doğan Yel, Sezai Karakoç ve Cemal Süreya'nın Mülkiyeden ve sonrasında meslekten arkadaşı. Hem Sezai Karakoç'un *Hatıralar*'ında yer yer (özellikle “Sirkeci İnfilakı” bahsinde), hem de Cemal Süreya'nın 999. *Gün Üstü Kalsın* isimli hatıralarında hakkında bahisler vardır. Cemal Süreya'nın çıkardığı *Papirüs* dergisinde de yazıları bulunmaktadır. Ayrıca *Türk Dili* dergisinin Şubat 1964 tarihli sayısında Sezai Karakoç şiirinin konu edildiği bir yazısı vardır. Yazıda: “Öncü ozanlar arasında anılmakla birlikte daha kendisinden bekleneni vermiş sayılmaz. Çünkü, Karakoç'un yayımladığı şiirlerindeki aşan bir şiir gücünü yedeğinde götürdüğü kansındayım.” demektedir.

Monna Rosa'yı yayımlama düşüncesi bir süre sonra şöyle tezahür etti. Üstat, 1989'da yayımladığı VIII. şiir kitabı *Alinyazısı Saati*'nden sonra hiç şiir kitabı çıkarmamıştı. Parti kapandıktan sonra 1997'de "IX. şiir kitabından sonra X. sunu *Monna Rosa* yapalım." dedi. IX. için de bazı küçük şiirler getirdi, onlara daha önce dergilerde yayımlanmış "Üç Şehzade Masalı"⁵ "Kutsal Kaynaktan Ruh Aynamıza Yansımalar: İhlâs/Ve Yine İhlas/Kevser/Ve Yine Kevser/Fil/Fetih",⁶ "Kuş Bakışı",⁷ "Sa'd İbni Ebi Vakkas"⁸ şiirlerinin fotokopisini alıp dosyaya koyduk. Aradığı şiirler de vardı. Mehmet Şevket Eygi ile birlikte çıkardıkları ve basıldıktan sonra toplatılma riskiyle imha edilen *Yeni Ay* dergisinde yayımlanan "Bedir" şiiri.⁹ Şevket Eygi'de bir nüsha olabileceği düşüncesiyle beni birkaç sefer Bedir Yayınlarına gönderdi. Ama hiçbir sonuç alamadık. Kaybolan "Makas" isimli şiirini ve daha başka şiirlerini de zaman zaman konuşmalarda gündeme getiriyordu.

⁵ Üç Şehzade Masalı (Şiir), Sezai Karakoç, *Diriliş Pazartesi Perşembe Günlüğü*, Sayı: 19\3, 13 Mayıs 1976, Sayfa: 1

⁶ İlk kez: *Diriliş Pazartesi-Perşembe Günlüğü*, Kutsal Kaynak'tan Ruh Aynamıza Yansımalar (Şiir), (İmzasız), Sayı 25, 24 Haziran 1976, Sayfa: 2. İkinci kez *Diriliş*'in günlük gazete olarak çıktığı dönemde de yayımlanmıştır: Kutsal Kaynak'tan Ruh Aynamıza Yansımalar: İhlâs/Ve Yine İhlas/Kevser/Ve Yine Kevser/Fil/Fetih, S.K. [imzasıyla], Sayı 174, 18 Nisan 1983, Sayfa: 2.

⁷ İlk Kez: Kuş Bakışı, Zafer Karib, *Hilal Aylık Mecmua*, Ankara, Cilt: 5, Sayı: 52, Haziran 1965, Sayfa: 1; İkinci kez: Kuş Bakışı, D. [imzasıyla], *Diriliş Dergisi*, Sayı: 16, Aralık 1975 Sayfa: 142

⁸ Sa'd İbni Ebi Vakkas, Mehmed Yasin, *Yeni İstiklal*, Sayı: 140, 30 Ekim 1963.

⁹ "1953-1954 kışındaki dergi tecrübelerimiz [Şevket Eygi ile birlikte çıkardıkları *Yeni Ay* dergisi] böylece sona erdi. *Yeni Ay*'ın ikinci sayısı için yazdığım 'Bedir' adlı şiir Şevket'te kaldı. Ne kadar istedimse de (Çünkü bende başka nüshası yoktu. Şiirlerimi hep tek nüsha yazardım. Bu yüzden birçok şiirim kaybolmuştur.) vermedi, atlattı. O şiirim bir özelliği vardı. Mısır'da ihtilâl olmuş. Nasır iktidara gelmişti. Başlangıçta birlikte oldukları Müslüman Kardeşler Teşkilâtı'nı sonradan tasfiye için kendisine suikast yaptıkları iddiasıyla liderlerini tutuklatmış, o sıralarda da onların ileri gelenlerinden altı kişiyi astırmıştı. Ben de Türkiye'de büyük baskı altında olan müslümanlarla Mısır'daki durum arasında bir paralellik bulup o duyguyla şiiri yazmıştım. Şiir, 'Asılan altı kişiye asılması gereken bir kişidir' mısrasıyla Nasır'ı kınayan bir şiirdi. Yıllar sonra, 60'lı yıllarda Nasır yine Müslüman Kardeşler'den üç kişiyi, bunların arasında Seyyid Kutub'u da astırmıştı. O zaman Şevket, *Yeni İstiklâl*'de şöyle bir manşet atmıştı: 'Asılan üç kişiye, asılması gereken bir kişidir!' Evet, bizim o mısra, yıllar sonra tekrar gündeme gelmişti, tabii sahibi söylenmeden. Dikkat edilirse 'üç' kelimesi yüzünden ses bozuluyor, 'altı' olursa söz ahengine kavuşuyor. Şiir, serbest de olsa, bir kelimeyi değiştiremezsiniz." (*Hatıralar*, 1. Cilt, s. 414.)

29 Ağustos 1966'da idam edilen Seyyid Kutub'la ilgili 7 Eylül 1966 tarihli *Yeni İstiklal* gazetesinde yer alan başyazıda "Evet, asılan üç kişi ise asılması gereken bir kişidir. Zulmün, firavunluğun, küfrün, nifakın şahs-ı manevisi!.." denilmektedir (*Yeni İstiklâl*, 12. s.).

27 Temmuz 1995

Makas şiiri cüretkâr bir şiirdi. En net hatırladığım “Kestim kara saçlarımı makasla” mısrasdır. Gülten Akın’a vermiştim. O zaman fotokopi falan yoktu.¹⁰ 20 daktilo sayfasıydı. 1953’te yazıldı. Modern şiir öğeleriyle serbest nazımın ilk denemeleri vardı. Yine “İp” isimli bir şiir yazmıştım. “Düdüklü tencerelerini kafalarına geçirdim” mısrası ile Metin Eloğlu’na gönderme yapmıştım. O da geçiş şiiriydi. “Şahdamar”, “Makas”, “İp”i aynı dönemde yazdım.

Her şeyi ipe çekeceğim

Sandalyelerini ... pejmurde tanrılarını

İpe çekeceğim

.....

En sonra da seni ipe çekeceğim ip...

şeklinde hatırlayabildiğim mısraları vardı.¹¹

Günlüğümden aktardığım bu satırlardan anlaşılacağı gibi o dönem fakülte arkadaşlarına verdiği şiirlerden de sık sık başka başka bağlamlarda bahsettiği olurdu. Bunlardan biri yukarıda bahsedildiği gibi “Gülten Akın’da kalan “Makas” şiiri, diğerleri de “Suna’nın Kedisi-Suna’nın Lügati”; Ülker Köksal’a vermiş olduğunu düşündüğü “Sarmaşıklar Erken Açacak” şiirleri idi. Özellikle “Suna’nın Kedisi-Suna’nın Lügati” için bazı sonuç alınamayan öylece bırakılan araştırmalarımız da oldu. Günler hızla akıp geçti. Hazırlanan IX. şiir kitabı olacak dosya bir kitap olabilecek evsafıta olsa da muhtemelen içine sinmeyen şeyler sebebiyle gündeminden çıktı ya da zamana, eskilerin tabiriyle zuhurata bıraktı.

Zaman zaman kitabı çıkarma yönündeki istekler inkıtaya uğrasa da sonunda 1998’de *Monna Rosa*’yı yayımlamaya karar verdi. Kendisinde hazır olan dosya üzerinde gerekli gördüğü değişiklikleri yaptı. Kitaba “Monna Rosa” dışında “Yağmur Duası”, “İşaret”, “Rüzgâr” ve daha önce hiç yayımlanmamış “Kader Yolu” ve “Kayboluş” şiirleri de girecekti. Geyve ismini değiştirme konusunda temrinleri oldu. “*Hisar*”da ilk defa yayımlandığında ‘Malatya gülleri’ ikinci kez *Mülkiye* dergisinde yayımlandığında ‘Geyve’nin gülleri’, *Büyük Doğu*’da

¹⁰ Üstat zaman zaman kaybolan şiirlerinden söz ederken fotokopi makinasının icat edilmesini takdirle karşılar, keşke daha önce keşfedilseydi, diyerek hayıflanırdı.

¹¹ Üstat *Hatıralar*’ında “ideolojik karakterli” diye tanımladığı bu iki şiirden de bahsetmektedir. “İp [şiiri] hiçbir zaman yayımlanmadı. Dosyalarımın arasında yıllardan yıllara devr oldu ve sonunda attım gitti.” (Cilt: 1, 399. s.) [“Makas” ve “İp” şiirlerine ait daha geniş bilgi için bakınız: *Hatıralar*, Cilt: 1, 400-401. s.] Yukarıda bahsedilen arayışları için yine çok sevdiği yeri geldikçe bahsettiği Pirandello’nun *Altı Kişi Yazarını Arıyor* piyesinden bahisle anlatmaktadır *Hatıralar*’ında. Cümle şöyle bitmektedir: “Yarım kalmış ya da yazıldığı hâlde yayımlanmamış, hele hele ‘yağmalanmış’ şiirler de şuurlatımızda bir kâbus unsuru gibi yaşayıp, zaman zaman düşlerimizde bizi yoklasalar, buna şaşmamak gerekir.” (401. s.)

ise ‘Cennetin gülleri’ olarak yayınlandığını şimdi ise daha muhayyel, dünyada olmayan bir yer ismi bulmak istediğini” söyledi. Ertesi gün “Gülce isminde bir yer var mı nasıl bulabiliriz.” diye sordu. Büroda pek göz önünde olmayan büyük, dizini oldukça ayrıntılı hazırlanmış bir atlas vardı. Oradan baktım ve olmadığını söyledim. O zaman “tamam” dedi “Geyve artık Gülce olsun.” Ve elindeki nüshayı düzelterek bana verdi, “Artık kitabı mizanpaja verebilirsin.” dedi. *Monna Rosa* Şiirler serisinin IX. Diriliş Yayınlarının da 52. kitabı olarak 1998 Ağustos’unda yayımlandı. Dört bölümden meydana gelen şiirin her bölümü altında belirtildiği üzere bir mevsime tekabül ediyor 1952 baharından başlayan ilk bölümden sonra yaz, güz mevsimlerine ait bölümler geliyor ve son bölüm olan “Ve Monna Rosa”da “1952 Yılbaşı Gecesi” ibaresi yer alıyordu. Bir seferinde bu bölümlerden bahsederken,

“*Monna Rosa*’nın birinci ve ikinci bölümleri erkeğin ağzından yazılmıştır. Üçüncü bölüm ise kızın ağzından yazılmıştır. Dördüncü bölüm de yani ‘*Ve Monna Rosa*’ başlıklı bölüm ‘Rüyadan uyanıyorsun sanki, bütün bunlar bir hayalmiş gibi’ bu havada yazılmıştır.” dedi.¹²

Monna Rosa yayımlanmadan önce gelen ziyaretçilerden kimi cahil cesur olur kabilinden kimileri de saflığından şiirin hikâyesini Üstat’a sorduklarına sayısız kez şahit oldum. Bazen bunaltacak derecede ısrarla akrostişi söz konusu ederlerdi. Üstat zaman zaman “**Benim şiirimle beni sigaya çekmeye çalışıyorlar.**” derdi. Bu sorular *Monna Rosa* yayımlandıktan sonra da devam etti.

Diriliş’te çalıştığım süre boyunca benim aslını bilebileceğim düşüncesiyle olsa gerek, bana en çok sorulan sorulandan biri hatta yegâne soru “*Monna Rosa*” ile ilgili tecessüslerini ifade edenlerdi. Bugünden baktığımda yolda izde rastladığım birçok kişi, aydın dediğimiz insanların Diriliş ve Sezai Karakoç hakkında yegâne öğrenmek istedikleri şeyin bu konu olduğunu hatırlıyorum. Verdiğim cevaplardan bana inanmadıklarını da anlıyordum. Doğrusu hiçbir zaman merak edip sormadım kendisine, belki eğitimim gereği esere bakmak, eserin söylediğine kulak vermek onu esas almak gerektiğini düşünür, bu düşüncelerimi de örnekler üzerinden soranlarla paylaşırdım. Üst bir dil, ifade biçimi olan şiir bizi ikna edemiyorsa şu veya bu şekilde yaşanmış bir şey bizim ne işimize yarayacak? Bu hikâyelerden örnekler her yerde ve birçok kişide çeşit çeşit varken, hatta mevcut hâleriyle sıradanlığa düştükleri hâlde, şiirin ışıltısı ve sunduğu güzellikler niçin tecessümüze yenik düşerler? Burada esas olan sanat eserinin kendisi değil mi? İlk aklıma gelen Yahya Kemal’in “*Mehlika Sultan’a Âşık Yedi Genç*”i, Aragon’un eşi Elsa Triolet için yazdığı “*Elsa’nın Gözleri*” ve “*Elsa’sız Paris Bir Hiçtir*”, Dante’nin “Beatrice”i gibi çoğaltabileceğimiz nice örnek eserler hep bu minvalde kaleme alınmışlardır. Bu eserler ve daha niceleri insan için

¹² Bu konu başka bir ifadeyle *Hatıralar*’da yer almaktadır. (Bakınız: *Hatıralar*, 1. Cilt, 353-354 s.) Zaman zaman bahsettiği ve 1953 yılında yazdığı “Yeni *Monna Rosa*” şiiri için *Hatıralar*’da ayrıca şunları dile getirmektedir: “Sonra o yıl [1953] bu kez ‘Yeni *Monna Rosa*’ adlı bir şiir daha yazdım. Bu şiiri, bir şiir gecesinde okudumsa da hiçbir zaman yayımlanmadı ve sonunda kayboldu.” (*Hatıralar*, 1. Cilt, 354. s.)

dar, tahammülü zor gerçekliği aşarak sanatın oldukça geniş ve tahammüle şayan evrenini ortaya koyarlar. Burada bir anekdot olarak bahsetmek isterim; TV dizisi de yapılması sebebiyle birçok okurun bildiği Cahit Zarifoğlu'nun "Yedi Güzel Adam" şiirinin kişileştirildiği için âdeta sıradanlaştığına hep şahit olduk. Sırf şiir olarak kalabilseydi, orada çizilen "Yedi Güzel Adam" portresi soyut, muhayyel; yaşayan herhangi bir kişi ile rabitası kurulmadan algılanabilseydi şiir gelecek kuşaklar için de bir yol, bir bakış ve duruş sunabilirdi. Bu ve benzeri şiirler ancak kişilerden tefrik olunarak okunduğunda bir dünya vadedebilecektir. Hemen aklıma ideal bir tipin sahip olması gereken vasıflarının anlatıldığı ve son mısrasında "Sen kendin yedinci [adam] olmaya bak" diyen Macar şair Atilla Jozsef'in "Yedinci Adam" şiiri geliyor. Bu şiir, okura kimin gibi olmasını değil nasıl biri olmasını anlatan, özellikle yeni nesillere şerh edilerek anlatılması gereken güzel şiirlerden bir örnektir. Yine 18. yüzyılın şüphe götürmeyecek derecede en güzel ve orijinal romanı kabul edilen Goethe'nin *Werther*'i de böyledir. Bu ve benzeri eserler bize hayata dair birtakım gerçeklikleri yani sanat eserinin itici gücü ya da ilk muharrik sebebinin sezdirsel bile eserin daima onu aşacağına dair örnekler vermektedirler. Bu bakımdan eserin sunduğu dünya daima bambaşkadır. Bizler eserin sunduğu dünyadan yola çıkarak kendi dünyamıza varabilirsek işte o zaman sanatın iyileştirici gücünü hisseder, yaşadıklarımızı farklı farklı perspektiflerin verdiği görüşle yorumlayabiliriz. Ruhumuzu açılım zenginliğine kavuşturabilir, sahip olduğumuz dünyanın sınırlarını genişletebiliriz. Eseri korumak, önünü kesmemek, en önemlisi de eserin bütün ışıltısıyla hayatımıza eşlik etmesi için her şeyden önce kendimiz için bunu mutlaka yapmak zorundayız. Göstereceğimiz bu ihtimam sayesinde sıradanlaşmaktan kurtulabilir, sanat olmadan oldukça itici ve çekilmez hâle gelebilen gerçekliğin sığılığında insanı zaman zaman ümitsizliğe sevk eden katıllığından kendimizi koruyabiliriz.

Monna Rosa'nın kitaplaşmasından sonra da akrostişin bozulması, Geyve'nin Gülce olarak değiştirilmesi gibi konularda eleştiri sesleri de duyuldu. Hatta yayımlandığı dönem (28 Şubat süreci) söz konusu edilerek eleştirenler de oldu. Bu da başka bir yazının konusu olmaya değer. Bana hep şöyle gelir: Dergi sayfalarında ve fotokopi versiyonlarındaki *Monna Rosa*'da Üstat'a ait olan bir iki unsur kendisi tarafından yapılan küçük ama ustaca değişikliklerden sonra yayımlanarak tüm insanlara iade edilmiştir. Türk edebiyatının en güzel şiirlerinden biri olan *Monna Rosa* artık kitaplaşmış hâliyle herkesin muhtemel hikâyesi hâline gelmiştir. Nitekim Goethe'nin *Werther* için söylediği şu ifadeler *Monna Rosa* için de tam anlamıyla geçerlidir: "Herkesin hayatında, *Werther*'in yalnız kendisi için yazıldığını zannettiği bir çağ vardır."¹³ İşte sanatın, şiirin insanlara sunabileceği en güzel hizmet de budur.

¹³ Yusuf Şerif B., "Goethe", *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, Cilt: IX, Sayı: 2, Nisan 1932, Sayfa: 8.

Monna Rosa kitap olarak yayımlandıktan sonra hikâyesine duyulan teccüss kısmen devam etse bile yerini nispeten bazı mısralara dair sorulara bıraktı. Diriliş Yayınlarına ziyarete gelenlerin bazı mısraları esas alan sorularına Üstâd'ın yaptığı yorumları günlüklerimden aktarıyorum:

Şubat 2003

“Ben günah kadar beyazım, o tövbe kadar kara”

Benim yaptığım da bir yorum olacak neticede. Demek istiyoruz ki: Günah ne kadar beyaz olabilirse ben o kadar beyazım. Sen kara olamazsın, sen suçlu olamazsın, sen kötü olamazsın demek istiyorum. Yani ben daîma günahkârım, ben de kendimi aklamıyorum, ne kadar aklamak istesem olmuyor demek istiyorum.

Tersinden de düşünebiliriz. Zıt şeyi, zıtla ifade ediyorum. Bu bilimde olmaz ama sanatta olur. Şair oradaki birinin ağzından konuşuyor burada. 3. [bölüm]de şair kızın ağzından konuşuyor. Kız günahkârım diyor. Sende bir kötülük yok, suç bende diyor kız. Kendi kendini suçluyor, karşısındakini aklıyor. Zaten doğrusu da o değil mi? İnsan karşısındakini aklar. Sanatlarda buna tezat sanatı denir.

...

Ağustos 2003

**“Kadınlar sansa da yaşadığını,
Şarkısız kaldıkça yaşamayacak,
Kadınları şarkılar geceler aydınlatır
Kadınları şarkılar akrepler aydınlatır...”**

Şiirleri hayatıma birebir uygulamak yanlış, tabii ki izleri vardır. Ama birebir değildir. Hayat dediğimiz şeyin çok cephesi var. Tatlı zamanlar da var, kapkaranlık zamanlar da var. Ona da her şeyin bir güllük gülistanlık olmadığını söylemek istiyor, bu şekilde erkek kadın üzerinde düşünüyor. Kadınlar şarkısız kalmamalı, onların da inandığı şeyler olmalı, onu ayakta tutacak şeyler de olmalı ki kendini bırakmasın, ümitsizliğe düşmesin. Erkek olumlu ve olumsuz şeyleri hatırlatıyor kadına. Hayatımıza anlam verecek şeyler gelecek demek istiyor. Ayın arka yüzü gibi. Kadını gündüz aydınlattığı gibi geceler de aydınlatır. Kadınları akrep bile aydınlatabilir. Düşmanı anlatabilir ve gösterebilirse akrep de sana faydalı olabilir. Hayatın anlamı var, ümit de var, ama bunun çevresi de var. Olumlu olumsuz her şey var, akrep de var. O da bilinebilirse bizi uyandırır, kendimize getirir.

...

29 Ocak 2007 Pazartesi

“Bir gün gözlerimin ta içine bak:

Anlarsın ölümler niçin yaşarmış,”

Senin gözünde ben bir ölüyüm, ama sen sonrasını gör. Yağmurlar yağacak, meyveler çıkacak, olgunlaşacak, eğer sabır gösterebilir, tahammül edebilirsek, çileler çekersek bir gün bizim var olduğumuzu, yaşadığımızı

göreceksin. Şu andaki bizim hakkımızdaki izlenimin yanlış. Oysa ileride biz bir varlığa kavuşacağız anlamındadır. Bu bizim hareketimiz [Diriliş] için de geçerlidir. Onu için de söylenebilir.

...

Ağustos 2007

Her şiirin doğuş bahaneleri vardır. Şiire bakmayıp dedikodusuyla uğraşmak şiirden anlamayanların harcıdır. Bu benim için de bir testtir. Monna Rosa şiiriyle değil de hikâyesiyle ilgilenmek onun dedikodusuyla uğraşmaktır. Buraya gelenler eğer şiiri değil de hikâyeyi soruyorlarsa nasıl bir okuyucu olduğunu ele veriyorlar bizim için. Onlara diyorum ki: Sizi ilgilendiren hikâye ise hikâye çok. Şiiri bırakıp hikâyeye arıyorsunuz. Şiiri bırakıyor şiir için anlatılan hikâyelere bakıyorsunuz. Aslolan şiirdir.

...

Ekim 2007

**“Sana tavuskuşunun içime girdiğini
Son, en son söz olarak söylemek istiyorum.
İçime girdiğini, tüyünü yolduğunu
Son, en son söz olarak söylemek istiyorum.”**

Tavus gururdur. Sevgilinin yaptığı nazları şiiri yazan onur meselesi yapıyor. Ama bu durum zamanla değişiyor. Âşık içinde yaşadığı bu durumu kendi kendine değiştiriyor, onu aşılıyor, manevi alana yöneliyor. Tüyünü yolmak değişmeye başlaması anlamına geliyor. Ben de bu şiirin tüyünü yolma mısrasını seviyorum. “Bana bir ak kanat kaldı” dememiz ben maneviyat âlemine çekiliyorum anlamındadır.

...

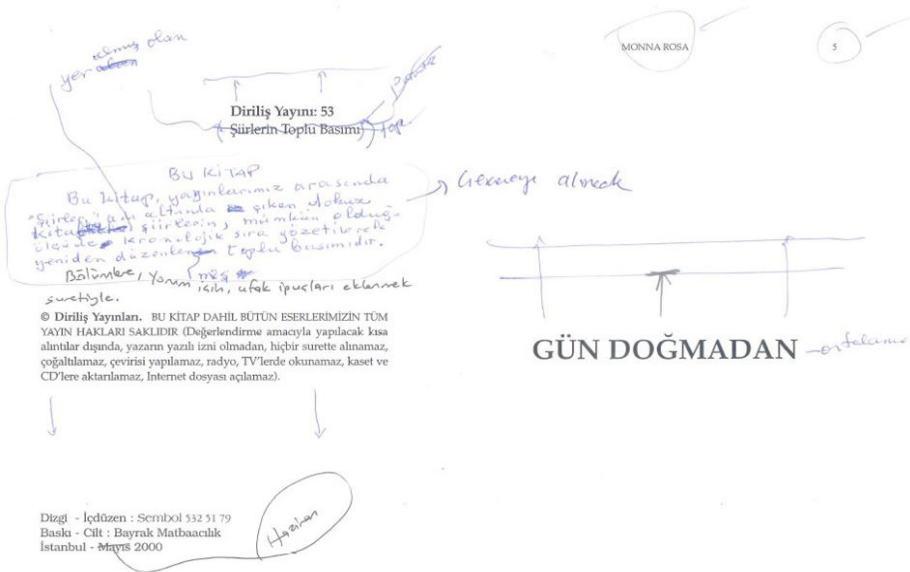
15 Eylül 2008 Pazartesi

**“Yağmur duasına çıksaydık dostlar,
Bulutlar yarılr, hava açardı.”**

“Yağmur Duası” şiiri okura bir şaka gibidir. Göğe tuzak kurarsak acaba kandırabilir miyiz? Biz o kadar talihsiz ki ne yapmak istersek tersi oluyor. Yağmur duasına çıksak (yani göğe tuzak kursak) belki o zaman gök açar, bulutlar dağılırdı.

Gün Doğmadan'ın (Toplu Şiirlerin) Yayımlanması (2000)

Şiirlerin tek kitapta bir araya getirilmesine dair düşünce ve çalışmalarına başlama fikri Monna Rosa'nın kitaplaşmasından hemen sonra 1999'da başladı. Çalışmalar başlamadan 1999 Ağustos'u başında Üstat kalp krizi geçirdi ve ilaç tedavisine başladı. 8-9-10 Ağustos tarihleri üzücü ve tedirgin ediciydi. O zamanları çok iyi anlattığımı düşündüğüm şu sözünü günlüğümden paylaşmak isterim:

Gun Doğmadan'ın ilk baskısı için "Jenerik Sayfası"nda el yazısıyla yapılan düzeltiler.

20 Ağustos 1999

"Ömür geldi geçti, imkânsızlıklarla. Bazı şeyleri umursamasaymıştık iyi olacakmış."

2000 yılının hemen başında tekrar bir şevk geldi. 9 kitap hâlinde daha önce yayımlanmış şiir kitaplarını benden istedi, masaya üst üste koydu. Bir müddet baktı ve kapaklarını yırtarak üst üste sırasıyla tekrar dizdi, tutup bana doğru işaret ederek "İşte böyle bir kitap olacak." dedi. Başlayacağımızı anlamıştım. Öncelikle ifade etmeliyim ki şiirlerin toplu basımının gerçekleşmesi *Monna Rosa*'nın yayımlanması ile gerçekleşti. 1959'dan başlayarak ayrı ayrı kitaplar hâlinde yayımlanmış 9 şiir kitabını tek kitapta toplama düşüncesi *Monna Rosa*'nın basılmasından önce de vardı. Hatta yapılacak toplu basımla birlikte *Monna Rosa*'nın ilk şiirler başlığıyla kitaba girmesi düşüncesindeydi. Deri ciltli, yaldızlı, dikişli, 1. hamur kâğıda –o zamanlar çok revaçta idi– basmak istiyor zaman zaman maliyet hesabı çıkarıyorduk. Ama her seferinde bu düşünce inkitaya uğruyordu. Bu durumda *Monna Rosa*'yı öne almak maliyet açısından daha uygundu. Nihayet *Monna Rosa* basıldıktan ve peş peşe yeni baskılar yapınca maddi bakımdan rahatlama oldu ve *Toplu Şiirler*'in yayımlanması için çalışmalara daha emniyetle başlandı. Ben, ön bir okuma yaparak bazı yerleri işaretlemiştim. "İyisi mi aslına bakmak." diyerek her gün evden şiirlerini yazdığı defterleri parça parça getirdi. Bazen işaretlediğim yerleri eğer *Diriliş Dergisi*'nde yayımlanmışlarsa dergiden bularak karşılaştırıyor, bazen de bazı şiirlerde mukabele ederek çalışıyorduk. Zaman zaman gözü bir mısraya takılıyor onu okuduktan sonra âdeti şerh ediyordu. Her şey kendiliğinden geliyordu.

Bu vesileyle bazen şiirle ilgili bir anısını da paylaşıyor, bazen de söz konusu şiir ya da mısra ile ilgili sanatlardan bahsediyordu. Bütün bunlar çok değerliydi. Kendi adıma bu şiirleri ve mısralarını okurken hemencecik kendini açmayan, neredeyse sanatının izlediği yolu sanki biz de üzerinde düşünelim diye âdeta gizleyen; bizim de çaba göstererek bu yolu bulmamızı ve kendilerini keşfetmemizi talep eden anlamlar evrenine dair bizzat şairi tarafından yapılan yorumlar ve verilen bilgiler âdeta bir hazinenin açılışı gibi sürprizlerle doluydu. Sizi kendisine çeken ve kendisini de kolay kolay ele vermeyen ince nüanslar, âdeta onun kelimelerle işlediği azametli bir tablo gibiydi. Bu tablodaki nüanslar, ayrıntılar, kelimelerin arkasına saklanmış manalar onun sözleriyle bir şimşek çakışı gibi bütün sanatını, düşünme tarzını, sahip olduğu ve tatbik ettiği mantığı velhasıl sanatını aydınlatıyordu. Bu benim için çok değerliydi, edebiyat tarihi açısından daha da çok değerliydi. Paylaşmak isteğimi bu düşünceler kamçılardı. Ayrıca, dile geldiği kadarıyla da olsa, sanatına dair söyledikleri, anlam perdelerini aralayışı sadece benim için değil bu şiire gönül vermiş ve verecek birçok kişi için ufuk açıcı, perspektif kazandırıcı olacaktır.

Bugünden baktığımda o zamanlar için şunları söylemek de mümkün: Ben o zamanlar 37 yaşındaydım ve Diriliş külliyyatı benim ideal dünyamı şekillendirse bile neticede bir okurdum. Üstat'ın eserlerini ve daha başkalarını okuyan, anlamaya çalışan, onlar üzerine düşünen biri. Öz olarak daimî öğrenciydim, diyebilirim. Talih ya da kader beni zihniyet dünyamı şekillendiren kişinin, 40 yılda kaleme aldığı, hayatını verdiği, kendini ve fikirlerini ifade aracı olarak gerçekleştirip ortaya koyduğu eserlerini önce okumak sonrada onların yeniden başka bir şekilde vücut bulmalarını sağlayacak bir çalışmanın içine sevk etti. En basit anlatımıyla bu sevk bir sonucu olarak sadece bir okur iken, onun eserlerini yazdığı, eserlerini ile hayatını birbirine meczettiği; tefekkür ve teemmülünün zaman zaman anbean izlenebildiği bir hayatın parçası hâline getirdi. Ben belki işin teknik tarafıyla ilgileniyor onun hayatını kolaylaştırmaya çalışıyordum. Ama Üstat yazdıklarının her sayfasını çevirdikçe geçmişten şimdiki zamana bütün bir hayatını sanki yeniden yaşıyor, onlara ait bazı anekdotları da paylaşıyordu. O her sayfada hayatını görüyor, bense o hayatı izleyebildiğim kadarıyla izliyordum. *Gün Doğmadan*'ı hazırlarken çevirdiği her sayfa hatıralarını canlandırıyor, yazdıklarının ateşiyle yılların külü birer birer dökülüyor âdeta şiirin tılsımıyla sanki yeniden hayat buluyor, biz ölümlü varlıklar arasına katılıyor ve Platonvari bir söyleyişle ideler âleminin mükemmel asılları/yapıları gölgeler âleminden çıkıp geliyor bugünün ışığı altında varlıklarını çok başka şekillerde her seferinde yeniden duyuruyorlardı. Günlük olaylar, hayattan kalan tortular bir anda kayboluyor, şiirin ışıltısı zamanları aşarak gücünü bir kez daha gösteriyordu. Olaylar, çekilen kaygı ve sıkıntılar, bir anlık mutluluklar, başa gelen her şey gelip geçici idi. Ama arının bin bir macerayla çiçek çiçek, kır bayır dolaşarak elde ettiği hem de kendisinin gıdası olmayan bala, insan hayatının o asil gıdasına benzetebileceğimiz sanat öyle mi? O, "İri buğday taneleri" ile trenleri yürütüyor, "bir ekmek kadar aziz fikirler"ini pişiriyor, şu hayat dediğimiz her şey gün geliyor, an çatıyor "süt

sirki” oluyor” ve bütün bunlardan “samanyollarına uygun kentler” tasarlıyordu. Hayat, sanat yoluyla başka başka şekiller altında öyküden şiire, yaşanılardan hikmete kendi has yolunu açıyordu.

Her günün akşamında fırsat buldukça özellikle unutmamak için kâğıtlara notlar alıyordum. Bu satırları yazarken bile keşke bazı şiirleri ya da mısraları sorsaydım diye hayıflanırım. Sadece bir yerde sordum. Açıklamalar doğaçlama geliyordu, bu durumun kendi akışında devam etmesi de ayrıca güzeldi, ben de zaten kendimi hâle teslim etmişim. Şimdi, sırasıyla notlarım ve günlüklerimden hareketle bunlardan söz edeceğim.

“**Kar Şiiri**”ni¹⁴ tane tane okudu, bitirdikten sonra “Burada Allah’ı hissetme duygusu karın gökten yağışı gibidir. Şiir diliyle, icaz diliyle söylersen o çıkar ortaya. Allah’ın eli, yüzü diyoruz burada da benzetme, teşbih var. *Kur’an-ı Kerim*’de de bu vardır. *Kur’an-ı Kerim*’de bunu yapmış. Yani Allah’ın varlığı seni her yerde kuşatmıştır, tıpkı karın gökten yağışı gibi. Allah’ın varlığını somut olarak idrak etmek gibi olunca teşbihtir. Vahdet-i vücut duygusu. Nereye çevirirsen yüzünü, Allah’ın yüzünü “Vechullah”ı görürsün. Onu somut olarak hissetmek, Allah’ın varlığını hissetmeyi müşahhas hâle getirmek gibi.”¹⁵

...

1954 tarihli “**Çay**”¹⁶ şiirindeki

...

“İçtiğimiz çay
Dans eden bir kadının ayak bilekleri gibidir
Judy Garland gibi çay
Kan gibi çay”

...

Judy Garland gibi çay... Kıpır kıpır, hareketli yerinde duramayan anlamında böyle dedik. Judy Garland bir Yahudiyle evliydi. Minelli ile. Liza Minelli bunların çocukları. Kocasını sürekli çalıştırdığı için intihar teşebbüsleri olmuş ve sonunda ölmüş. Kapitalizmin kurbanı olduğu için şiirde adı geçti. Marilyn Monroe da öyle. O da Arthur Miller’le evliydi. Onu da çalıştırdıkları için intihar etti.¹⁷

¹⁴ *Gün Doğmadan*, Sayfa: 35; *Şahdamar-Körfez-Sesler* (Ayrı Basım), Sayfa: 9.

¹⁵ Diğer bir not için [31] numaralı günlüğe bakınız.

¹⁶ *Gün Doğmadan*, Sayfa: 59; *Şahdamar-Körfez-Sesler* (Ayrı Basım), Sayfa: 31.

¹⁷ Bu kısım için internette Judy Garland ismini aradığımda bazı yazıların kaleme alındığını gördüm ve şu ifadelere rastladım: “Türkçesiyle Öz Büyücüsü olan ‘The Wizard of Oz’ filminin çekimlerinde ‘zayıf’ kalması için zorla uyuşturucu haplar verilip aralıksız çalıştırılan Judy Garland, filmin arka planında neler döndüğünü yıllar önce bir demeçte anlattı... Bu madde bağımlılığı 1969 yılında 47 yaşındayken kazara aşırı dozdan ölene dek sürmüştü.” Metehan Bozkurt, <https://onedio.com/haber/zayif-kalması-icin-zorla-uyusturucu-haplar-verilip-saatlerce-calistirilan-hollywood-oyuncusu-judy-garland-1129411>; “O, hem asla bir çocuk olmasına izin verilmemiş bir sermaye, hem de büyümesine izin verilmemiş bir ergen... Hem büyük başarılarla imza atmış, klasik Amerikan sinemasının en önemli on kadın yıldızından birisi, hem de kendini yok etmiş bir karadelik...” Demet Cengiz, <https://arkasnews.com/sohretin-bedelini-cocuklugu-ve-gencligiyle-odeyen-kadının-hikayesi-demet-cengiz/>.

...

1953 tarihli *Kara Yılan*¹⁸ şiirinde geçen “**Ben aşkı göğsümde kurşun gibi taşıyorum**” mısrasını birkaç kez tekrar ettikten sonra:

Bu yaşantımız bizim için süs göstermelik bir şey değil. En ağır bir şekilde onu yaşıyoruz. Fikirlerimizi bir süs gibi içimizde taşımıyoruz. Onu bir ölüm kalım meselesi olarak kabul ediyoruz demek istiyoruz. Bu bir kelime oyunu değil; insanlar ister aşk der, ister iş, ister fikir, dava der. Bu bizim için hayattır, eğlence değildir o manada söylüyoruz. Sevdayı, aşkı dava olarak düşünsek daha iyi anlaşılır. Kadın aşkı olarak düşünmek yetersiz olur. Bütün hayatı o perspektiften görmemiz mümkün değil.

...

“**Sessiz Müzik**”¹⁹ şiirindeki:

...

**“Bir ırmağın ortası yoksa
Seni mi hatırlayacağım”**

mısralarını bir kaç kez tekrar ettikten sonra: “Bu mısralarda okurun mantık yürütmesi lazım. ‘İse [yok/sa]’ bağlacı bu uyarıyı yapıyor. İrmağın ortasının olmamasının anlaşılması için başının ve sonunun ne olduğunu sormak gerekir. Şiirin bütününden bu çıkarılabilir. İrmağın başı geçmiş zaman, ortası şimdiki, sonu ise gelecek zamandır. Burada ortası yoksa diyerek bahsedilen tipin şimdiki zamanının olmadığını söylüyoruz. An’ı [şimdiki zamanı] yaşayamayan bu tip geçmişin hatıraları ve geleceğe dair hayaller arasında bir sarkaç gibi. Bu bir kişi de olabilir toplum da. Ama burada daha çok kişi.”

Bunları söyledikten sonra aklıma “**Köşe**”²⁰ şiirindeki şu mısralar geldi:

...

**“Hatırasız ve geleceksiz bir iç deniz gibi
Aşka veda etmiş topraklarda durmuşsun”**

Bu mısralar ezberimdeydi. Yukarıdaki açıklamayı yapınca bu mısraların anlamı da benim için birdenbire aydınlanmış oldu. Buradaki zaman algısı iç deniz (göl) üzerinden verilirken yukarıda ırmak üzerinden verilmişti. Burada da (iç deniz-gölde de) ne geçmiş ne de gelecek zaman var sadece şimdiki zaman var. Çünkü her tarafı kapalı bir iç deniz yani göl olduğu için öylece kendi hâlinde duruyor. Deniz ya da ırmak olsaydı geleceğe doğru bir atılım yapar neticede tarih de yazardı. Ayrıca ırmak gibi akarak bütün zamanları birleştirmiyor ya da insana bir zaman algısı vermiyor. Bu yüzden insanı hem geçmişle hem de gelecekle buluşturan aşka veda edilmiş topraklarda duruluyor. Böyle düşüncüm ama söyleyemedim.

¹⁸ *Gün Doğmadan*, Sayfa: 45; *Şahdamar-Körfez-Sesler* (Ayrı Basım), Sayfa: 18.

¹⁹ *Gün Doğmadan*, Sayfa: 64; *Şahdamar-Körfez-Sesler* (Ayrı Basım), Sayfa: 37.

²⁰ *Gün Doğmadan*, Sayfa: 53; *Şahdamar-Körfez-Sesler* (Ayrı Basım), Sayfa: 26.

...

Cezayir Kurtuluş Savaşı için kaleme aldığı “**Kutsal At**”²¹ şiirindeki

“...

**Gelir bizim çocuklar
İnsan olduğu yerden atların
Atların rengi geçer
Sarı ayakkabılarına**

...”

mısralarını okuduktan sonra “*Şiirin zor kısmı burasıdır. Hayal gücü ister. Bağımsızlık Savaşı’nda süvariler o kadar uzun süre at üstünde kalıyorlardı ki, atla beraber can veriyorlardı. Bunu önceki dörtlükte söylüyoruz zaten. Atı ve süvarisini ya da atın üstündeki kişiyi at ile bir bütün olarak düşündüm burada. Bunu da atın üstündeki kişinin deri ayakkabısı, sarı ayakkabı diyerek attan ayırıyoruz, ama sanatla bu sarı ayakkabılara atın renginin geçtiğini söylüyoruz. Bu şekilde iki deri, atın derisi ve sarı ayakkabının derisi birbiriyle bütünleşiyor, sarı ayakkabılara atın renginin geçmesiyle de onlar âdeta yekvücut, tek varlık hâline geliyorlar, birbirleriyle mezc oluyorlar. Bu atın üzerinde uzun süre kalmaları dolayısıyla oluyor. Âdeta atla insanı tek bir varlık gibi düşündüm.*” dedi.

...

“**İpin Ucunu Kaçıran İnsanlar**”²² şiirine bakarken “*Bu şiir 1960’da yazıldı ve ilk olarak Türk Dili dergisinde²³ yayımlandı. Ergün Günçe²⁴ anlattı bana. Ahmet Muhip Dıranas bu şiiri ezberden okumuş ve “Bu şiir delileri anlatıyor” demiş Dıranas.” Gülererek, “bir bakıma da dünya böyle” dedi.*

...

²¹ Gün Doğmadan, Sayfa: 84-85; Şahdamar-Körfez-Sesler (Ayrı Basım), Sayfa: 56-58.

²² Gün Doğmadan, Sayfa: 101; Şahdamar-Körfez-Sesler (Ayrı Basım), Sayfa: 74.

²³ Türk Dili dergisi, Aralık 1960.

²⁴ Ergün Günçe (1938-1983), 53’ten başlayarak Dost, Papirüs dergilerinde şiirler yazan, Genç Ölmek isimli şiir kitabının sahibi şair.

Reklamlarda Yaşama

“Hep çocuk kalacak o
Elinde ekmek gülen çocuk
Bu çocuğun ilerisi yok
Bu çocuk ne iyi ne neşeli

Bir işi yapmak için geldi
Bütün çocukların bir anı onda
O anı yakalamak için
Anneler anne olurlar”

“Reklamlarda Yaşama”²⁵ şiirine sıra gelince gülümsedi. Sonra şöyle dedi: *Askerde [1961 yılı] kantinde duvarda bir afiş ya da bir takvim asılıydı. Sana Yağı reklamının afişi. Resimde bir çocuk neşeli bir yüz ifadesiyle yağ sürülmüş ekmek dilimini ısıırıyordu. Fotoğraf böyleydi. Bütün bir yıl bu fotoğrafı seyrettim. Şiir bu ortamda, bu resme baka baka doğdu. Zaten şiirin adında geçen “reklam” kelimesi anahtar kelimedir. Bu kelimeye dikkat edilmezse şiir anlaşılmaz. Tuzak yani. Tuzak “reklam”da gizli. Reklam üzerinde durulursa yani tuzak fark edilirse şiir anlaşılır.*

...

İnternette aradığımda söz konusu markanın 1960'lı yıllara ait gülen çocuklu bir afişine rastladım. Muhtemelen Üstat'ın bahsettiği resim bu olsa gerek.

(Devam edecek...)

²⁵ Gün Doğmadan, Sayfa: 115; Şahdamar-Körfez-Sesler (Ayrı Basım), Sayfa: 89.